

Voluntaris catalans a la guerra de Croàcia

Jaume Clotet

ELS ANTECEDENTS

La Guerra de Croàcia es va produir entre els anys 1991 i 1995 i va suposar la primera reaparició d'un conflicte bèl·lic a Europa des de la Segona Guerra Mundial. Aquest enfrontament militar, juntament amb el que es va produir a Eslovènia, va ser el detonador de l'esfondrament de Iugoslàvia, el país que va néixer el 1943 per convertir en realitat la utopia de fer conviure vuit nacionalitats sota un únic paraigua socialista. Es dona la paradoxa que el pare d'aquest somni, el mariscal Josip Broz, *Tito*, era fill de pare croat i mare eslovena, precisament les dues nacionalitats que es van independitzar de Iugoslàvia en primer lloc.

Les eleccions parlamentàries croates d'abril i maig del 1990 són fonamentals per entendre l'inici del conflicte. En aquella votació, que eren les primeres eleccions lliures que es feien al país després que els partits haguessin estat legalitzats l'any anterior, la Unió Democràtica

Croata (HDZ) del nacionalista Franjo Tudjman va aconseguir 55 dels 80 escons en joc. Per contra, l'oficialista Lliga Comunista de Croàcia (SDP) va obtenir només 20 diputats. L'aplicació del sistema electoral francès, majoritari i de doble volta, va afavorir els nacionalistes, tot i que en la primera volta les dues formacions van treure un resultat molt ajustat: un 41,9 per cent per a l'HDZ i un 35 per cent per al SDP. En tot cas, un triomfant Tudjman no va perdre el temps i de seguida va posar fil a l'agulla per aplicar el seu programa sobiranista. El punt central del seu projecte era l'aprovació d'una nova Constitució per a Croàcia que garantís una major autonomia política dins Iugoslàvia i limités els drets de la minoria sèrbia, que suposava el 12 per cent de la població croata.

En paral·lel a l'assumpció de postulats cada cop més nacionalistes per part del nou Govern croat, i amb la connivència de les autoritats iugoslaves, aquesta minoria sèrbia es va radicalitzar i va proclamar la seva pròpia regió autònoma dins Croàcia, centrada en l'àrea de la Krajina i amb capital a la ciutat de Knin. Els serbis de Croàcia temien, i no els en faltaven motius, que Tudjman buscava realment la independència de Croàcia, raó per la qual van prendre mesures per, arribat el cas, declarar la seva pròpia secessió per tal de romandre dins de Iugoslàvia. Aquests dos moviments divergents van accentuar els recels i ja durant el mateix 1990 van esclatar alguns incidents armats que van provocar els primers morts.

En plena escalada de tensió, el 2 de maig de 1991 el Parlament de Croàcia va aprovar la convocatòria d'un referèndum sobiranista, que es va dur a terme el dia 19 del mateix mes. Tot i que els serbis el van boicotejar, aproximadament un 80 per cent de la població va votar-hi i l'opció secessionista va obtenir un 93,24 per cent dels vots. En conseqüència, les autoritats de Zagreb van proclamar la independència croata el 25 de juny de 1991, el mateix dia que ho feia Eslovènia. Aquesta decisió va desbordar el conflicte incipient i els enfrontaments esporàdics entre comunitats es van convertir de seguida en una guerra oberta. L'objectiu inicial dels serbis, amb la complicitat explícita del Govern de Belgrad, era impedir la secessió

de Croàcia, raó per la qual l'Exèrcit Popular Iugoslau (JNA) va intentar el control total del territori croat. La forta resistència croata va impedir aquest objectiu, de manera que els serbis van centrar els seus esforços en la conquesta i consolidació dels territoris croats on eren majoria, o bé una important minoria, per tal de crear un Estat propi que romangués dins de Iugoslàvia. Aquest objectiu va ser assolit després de forts combats i dues zones de Croàcia, la Krajina abans esmentada i l'Eslavònia Oriental fronterera amb Sèrbia, van quedar sota control serbi.

En tot cas, malgrat aquest primer èxit tàctic serbi, la guerra va finalitzar amb la victòria incontestable de Croàcia l'any 1995, quan dues operacions militars fulminants van provocar l'enfonsament d'aquests baluards serbis i Zagreb va passar a controlar efectivament la totalitat del territori croat. El conflicte va tenir un altíssim cost humà i material. Segons les fonts més acurades, entre 15.000 i 20.000 persones van morir en els combats, i entre 300.000 i 500.000 persones més van ser obligades a marxar de casa seva, moltes de les quals eren serbis que mai no han retornat a les seves llars. A més, una quarta part de l'economia croata va quedar destruïda.

LES FORCES EN COMBAT

Quan va esclatar la guerra, les autoritats croates tenien unes forces irregulars i disperses per fer front a les accions ofensives del JNA i les milícies separatistes sèrbies. En aquest sentit, Zagreb va organitzar a cuita-corrents la defensa del país a partir de les forces policials disponibles, de la Defensa Territorial (TO) i dels diversos grups paramilitars vinculats, generalment, a organitzacions polítiques nacionalistes. Entre aquestes van destacar de seguida les Forces de Defensa Croates (HOS), una milícia nascuda a l'entorn del Partit Croat dels Drets (HSP), la formació històrica del nacionalisme conservador.

L'HSP va ser fundat l'any 1861 per vehicular la reclamació d'un grau alt d'autonomia per a Croàcia, país que llavors formava part

del gran mosaic de l'Imperi Austrohongarès. El partit ràpidament va derivar cap a posicions radicals i es va convertir en el pal de paller del nacionalisme croat. La formació va ser legalitzada el 1929 per ordre del rei Alexandre I de Iugoslàvia i la seva organització es va desfer, si bé molts dels seus militants més extremistes es van adherir al partit Ústaixa fundat aquell mateix any per qui havia de convertir-se en dictador pronazi Ante Paveli . El partit va ser reconstituït el 1990 i de seguida va supeditar la via política a la militar. En aquest sentit, no va participar en les eleccions d'aquell mateix any i va concentrar els seus esforços a aixecar les HOS en previsió, molt premonitòria, d'un enfrontament bèl·lic amb els serbis. Ja des de bon començament aquesta milícia va entrenar i enquadrar ciutadans estrangers, molts dels quals d'ascendència croata, en unitats íntegrament formades per voluntaris internacionals.

Per millorar i centralitzar la capacitat militar croata, però també per controlar políticament tots els grups armats del país, el president Tudjman va ordenar l'abril del 1991 la creació de la Guàrdia Nacional Croata (ZNG), que pretenia la unificació de totes les forces militars disperses sota un comandament i objectius comuns. Tot i que en pocs mesos la ZNG va ser capaç d'organitzar quatre brigades, el novembre del 1991, ja en plena guerra, el president de Croàcia va aprofundir en aquesta línia i va reconvertir aquesta guàrdia en el nou Exèrcit Croat. Un dels seus objectius era, precisament, el desmantellament de les unitats de voluntaris estrangers i la seva sortida del país.

Totes aquestes decisions van arraconar les organitzacions paramilitars, i molt especialment les HOS, que fins llavors havien carregat sobre les seves espatlles gran part de les operacions militars contra els serbis, especialment a l'Eslavònia Oriental. En aquest punt cal remarcar que la lluita fratricida entre els partits croats pel control de les forces armades va tenir episodis especialment dramàtics, com per exemple l'assassinat d'alguns comandants de les HOS per part de forces militars lleials a Tudjman.

Davant d'aquesta pressió, les HOS van començar a abandonar Croàcia a finals del 1991 i es van desplegar a Bòsnia i Hercegovina, on començava a gestar-se una nova guerra entre serbis, croats i musulmans. Allà van trobar l'hostilitat del nou Consell de Defensa Croat (HVO), que va assetjar les HOS fins que, l'abril del 1993, es va desmobilitzar la darrera unitat operativa d'aquesta milícia irregular. Cal remarcar que les HOS eren una milícia nacionalista però no essencialista, que en tot moment va combatre contra els serbis en defensa d'una Bòsnia i Hercegovina multiètnica i unida. Per contra, l'HVO, ideològicament dirigit des de Zagreb, va pretendre inicialment la segregació d'Hercegovina i la seva incorporació a una imaginària Gran Croàcia, objectiu que mai no va assolir.

ELS CATALANS I LA GUERRA

Després de la Segona Guerra Mundial, Espanya es va convertir en un dels principals refugis per a les autoritats croates col·laboracionistes dels nazis. El règim dictatorial del general Francisco Franco va acollir amb els braços oberts dotzenes de dirigents polítics i militars fugitius, començant per Ante Pavelić, qui fou màxim líder de l'Estat independent croat creat per Berlín entre els anys 1941 i 1945. Pavelić, perseguit per múltiples crims contra la Humanitat i per col·laborar en l'Holocaust, va viure un plàcid exili a Madrid, on va morir el 28 de desembre de 1959.

Emparades primer per la dictadura espanyola i tolerades després per les noves autoritats constitucionals, les organitzacions nacionalistes croates van mantenir-se actives fins que la desintegració de Iugoslàvia va fer reviure el somni de tornar al seu país. Tan bon punt va començar a trontollar la integritat iugoslava, l'objectiu principal dels exiliats croats a Espanya, com en altres països europeus i americans, va ser organitzar el suport polític i econòmic a les formacions nacionalistes de Croàcia, suport que posteriorment va derivar en

l'establiment d'una xarxa d'enviament de material militar i voluntaris quan van començar els xocs armats.

Com és lògic, els exiliats croats a Espanya tenien vincles molt estrets amb els moviments d'extrema dreta espanyola, raó per la qual es van incloure alguns espanyols en els grups de voluntaris que enviaven a la guerra. En tot cas, però, l'enviament de voluntaris estrangers mai no va ser una prioritat de l'exili croat espanyol. Ben al contrari, en cap cas no van promoure ni encoratjar aquest moviment, i només permetien el viatge de persones a qui coneixien prèviament o d'aquells voluntaris que podien aportar alguna cosa a la causa. En aquest sentit, l'hermetisme de l'exili croat i les dificultats per accedir-hi van frustrar molts viatges d'estrangers, entre els quals força voluntaris catalans de primera hora que van veure avortats els seus plans internacionalistes. La majoria de voluntaris estrangers, ja vinguessin de l'Estat espanyol o no, van ser rebuts per militants de l'HSP a Zagreb i posteriorment van ser adscrits a les HOS, que constituïen l'únic grup armat amb capacitat organitzativa suficient per acollir i entrenar els voluntaris estrangers.

Cal dir, però, que els voluntaris estrangers que aconseguïen l'aval de l'exili croat tampoc no tenien cap garantia de ser mobilitzats un cop arribaven a Croàcia. En aquest sentit, tot i que les milícies croates van acceptar pràcticament tothom qui se'ls va oferir durant els primers mesos del conflicte armat, a mesura que va passar el temps van incrementar les mesures de filtratge i control d'admissió. Aquest enduriment de les condicions per allistar-se tenien una doble motivació. D'una banda, es buscaven persones amb una mínima formació militar o coneixements en algun àmbit que pogués ser útil a la causa i no requerís un esforç excessiu de formació. De l'altra, els responsables militars croats volien destriar els combatents estrangers per evitar la infiltració d'agents que treballessin per a governs estrangers, de periodistes i de persones que només volguessin viure una aventura militar al marge de qualsevol convicció política. Aquests temors no eren infundats: aviat va quedar palesa la connivència entre alguns governs europeus, com per exemple el francès, amb la causa

sèrbia, fet que explica el baixíssim nombre de ciutadans francesos que van ser acceptats. Per contra, hi havia menys miraments a l'hora d'acceptar alemanys, nord-americans i anglesos, els governs dels quals eren considerats aliats del Govern de Croàcia.

Una cinquantena de catalans i valencians van ser acceptats i van participar en la guerra al costat dels croats. Tots ells mantenen avui una discreció molt accentuada i els costa parlar-ne amb ningú. Ni tan sols estan organitzats i, en general, són reticents a recordar la seva experiència. Al marge de les motivacions personals que puguin tenir en cada cas, hi ha un factor legal que afavoreix aquesta actitud. Segons l'article 591 del Codi Penal espanyol, cometen un delictes tots aquells que “durant una guerra en la qual no intervingui Espanya, executin qualsevol acte que comprometí la neutralitat de l'Estat”. Les penes previstes per a aquest delictes són de quatre a vuit anys de presó. És per això que cap dels tres antics voluntaris als quals es va entrevistar va permetre que se'n publicués la identitat i només en un cas es va acceptar la publicació del nom propi i la inicial del cognom. Els altres dos van preferir fer servir pseudònims. Aquest zel extrem té, a més, una altra motivació: els militars espanyols integrats en les forces multinacionals a Croàcia i Bòsnia van intentar conèixer sempre el nombre i la identitat dels ciutadans espanyols enquadrats en les forces croates, una informació que les organitzacions nacionalistes croates sempre es van negar a facilitar.

Malgrat l'heterogeneïtat dels catalans que van participar en aquesta guerra, sí que és possible agrupar-los en dues categories específiques. El primer grup el conformaven els catalans que van viatjar individualment a Croàcia a l'inici del conflicte per combatre contra els serbis, empesos pel que un exvoluntari anomena un “fogot sense gaires meditacions”. Dins d'aquest grup hi havia, sobretot, catalans molt joves a la recerca d'aventures. El segon grup, més nombrós que el primer, el formaven els catalans que van desplaçar-se a l'escenari del conflicte a partir d'una organització prèvia i uns contactes ja traçats. Molts d'ells, com també la majoria d'espanyols que van combatre voluntàriament, ho van fer mitjançant organitza-

cions polítiques espanyolistes d'extrema dreta, tot i que alguns catalans també es van organitzar a partir de moviments separatistes catalans, si bé també situats en l'àmbit de la dreta.

Dins d'aquest grup amb connexions espanyolistes hi encaixa, per exemple, el voluntari català Jordi C. El seu cas és particularment interessant. Provenent d'una família amb fortes conviccions religioses i espanyolistes, quan va començar la guerra es va integrar en la xarxa de tràfic il·legal d'armes des de diversos països europeus, entre els quals hi havia Espanya, cap a Croàcia. Va començar a traficar amb material militar no letal, bàsicament uniformes i botes de campanya. Amb el temps, però, també va començar a fer-hi arribar armament lleuger. “El sistema emprat era ben senzill: es compraven les armes legalment per part d'un client legal, per exemple una armeria dels Estats Units, i en un moment determinat del transport es desviaven de la ruta i arribaven a Croàcia per carretera”, explica. Per a poder-se moure amb llibertat i no tenir problemes a les fronteres de Croàcia, les autoritats de Zagreb van facilitar a Jordi C. un passaport militar, raó per la qual al seu passaport espanyol no hi consta cap entrada ni sortida del país. “Jo legalment no he estat mai a Croàcia, de manera que si algun dia em busquen ho hauran de demostrar d'alguna altra manera”, diu sorneguer.

El cas és que, després d'uns quants mesos traficant amb armes, al final va acceptar integrar-se a les milícies croates de Bòsnia i Hercegovina i va rebre la graduació de tinent d'intendència per facilitar-li la mobilitat. Segons explica, va fer aquest pas de manera natural per l'estreta relació que ja mantenia amb els croats i perquè “la guerra ha estat sempre un afer familiar a casa nostra: tinc un avantpassat que ha lluitat en cadascuna de les guerres espanyoles, des del setge de Girona a la Guerra Civil passant per les guerres carlines, la Guerra d'Àfrica del 1860 i la Guerra de Cuba”. En tot cas, subratlla que no ho va fer per diners: “no hi havia diners per guanyar més enllà del que poguessis arrebregar pels pobles conquerits”. Només alguns voluntaris estrangers amb experiència militar, sobretot anglesos, ale-

manys i nord-americans, rebien retribucions econòmiques notables per part de les autoritats croates.

Així, en Jordi C. es va integrar a les milícies de l'HVO i va tenir el criminal de guerra Ante Gotovina com a general, per al qual només té elogis. Es va integrar en una unitat militar a finals del 1992 i va participar en diverses operacions bèl·liques l'any següent. La seva unitat operava de la següent manera: quan les tropes de xoc de l'HVO ocupaven un territori controlat pels serbis calia assegurar-se que no hi havien quedat bosses de resistents enemics, i aquesta era exactament la feina de la seva unitat. "Entràvem en pobles que havien caigut en les nostres mans i anàvem casa per casa i pels boscos buscant serbis que haguessin pogut quedar enrere", explica, i afegeix: "No era una feina fàcil ni agradable, perquè no és difícil imaginar quin tracte rebien els serbis quan els trobàvem." A finals del 1994 la seva unitat va creuar a Croàcia i va participar en l'Operació Oluja (Tempesta) que l'agost del 1995 va suposar la victòria definitiva del Govern de Zagreb sobre els territoris serbis rebels.

Jordi C. és un dels voluntaris catalans que va romandre més temps a la zona, ja que s'hi va quedar fins l'any 1996. Per contra, per a la gran majoria de catalans l'aventura balcànica no es va perllongar gaire en el temps. A causa de la pressió de les autoritats croates contra les unitats paramilitars, la major part d'aquests combatents va retornar a Catalunya abans d'un any i són pocs els que encara quedaven a Croàcia a partir de la tardor del 1992. Amb la regularització de les forces militars croates, molts voluntaris estrangers es van desplaçar a Bòsnia i Hercegovina i es van integrar en les diferents milícies i grups armats croats que operaven en aquest país, però tampoc aquí van restar-hi gaire temps. I, segons subratllen els antics voluntaris catalans, l'estreta i creixent relació entre els grups paramilitars croats i la delinqüència criminal va crear un clima incòmode a les casernes on hi havia voluntaris estrangers i un ambient tens de sospites que no feien aconsellable la presència de testimonis.

Els catalans van operar, majoritàriament, a la zona d'Eslovània Oriental, on hi ha les ciutats *màrtirs* de Vukovar i Osijek. La primera

d'aquestes dues ciutats va caure en mans sèrbies el novembre del 1991 després d'una dura batalla, mentre que la segona va resistir sempre, però va patir uns bombardejos i uns atacs serbis duríssims, durant els quals van morir un miler de persones. És precisament en aquest front on hi va haver les principals baixes dels catalans. Com a mínim tres antics voluntaris coincideixen a explicar el cas d'un combatent català que va desaparèixer a Vukovar a mitjan novembre del 1991. Quan la ciutat va ser ocupada per les forces sèrbies i es van tallar les vies de sortida, centenars de persones van quedar-hi atrapades. Entre aquestes hi havia, segons aquestes versions, un combatent català que responia al nom real de Jaume, del qual mai més ningú no en va saber res. No hi ha proves que fos capturat o mort per les tropes sèrbies, però en Jordi C. no té cap dubte sobre què va passar: "Els serbis no perdonaven la vida als soldats croats que capturaven, i encara menys als voluntaris estrangers que els donaven suport. Estic convençut que el van matar."

A banda d'aquest front, els catalans també van operar, en la segona part del conflicte, a la Krajina, l'altra gran zona controlada per les milícies sèrbies. La capital del país, Zagreb, va ser sempre un punt de trobada dels voluntaris catalans, així com la ciutat de Karlovac, convertida durant la guerra en una base permanent de suport logístic i descans per als voluntaris estrangers. Quan la guerra es va desplaçar a Bòsnia i Hercegovina, els pocs catalans que també van participar en aquest conflicte es van desplegar allà on operaven les forces paramilitars croates, sobretot a la ciutat de Mostar i els seus voltants. Com a base a la rereguarda hi tenien la ciutat de Dubrovnik, ja en territori croat.

És precisament a la zona de Mostar on la complexitat i les contradiccions d'aquesta guerra van quedar paleses en un episodi que va fregar la hilaritat i en el qual en Jordi C. va tenir-hi un cert protagonisme. La Creu Roja va organitzar en una ocasió una trobada entre els serbis, els croats i els bosnians musulmans per negociar un possible intercanvi de presoners a tres bandes. La trobada s'havia de fer en una zona oberta, a mig camí entre les posicions militars bosnianes i

les muntanyes controlades per les milícies sèrbies. L'intermediari era un suís de la Creu Roja, que va acompanyar els representants croats i musulmans en helicòpter fins el lloc establert.

En representació de les forces de l'HVO hi anava en Jordi C., acompanyat d'una exagent russa del KGB contractada per les forces croates. Per part dels bosnians musulmans hi anava un argentí amb orígens familiars a Bòsnia que havia tornat a la pàtria dels seus ancestres per allistar-se a les forces de l'Armija, l'exèrcit bosnià. Tots ells, juntament amb el mitjancer suís de la Creu Roja, van baixar de l'helicòpter i van esperar l'arribada del negociador serbi. Al cap d'una estona van veure com un home baixava de la muntanya. El combatent serbi complia tots els requisits per ser la perfecta caricatura del txètnik: grans bigotis arrissats, barret de pell rodó sense visera i granades penjades de la casaca. Quan va conèixer els orígens nacionals dels seus interlocutors, es va empenyar com una mona i va començar a bramar contra la manca d'honor del seus enemics, als quals acusava de trufar els seus rengles d'estrangers. "Quina mena de guerra és aquesta, sóc l'únic nascut al país!", s'exclamava mentre el suís intentava calmar-lo i començar la negociació per a l'intercanvi.

Un dels trets constants de la presència de voluntaris catalans als Balcans va ser la relació tibant que, en tot moment, van tenir amb les forces espanyoles desplegades a la zona en el marc de les operacions de pau de l'Organització de les Nacions Unides (ONU). El nucli de la malfiança era la simpatia ideològica i política entre el Govern espanyol, i el seu exèrcit, i el Govern serbi i les seves milícies a Croàcia i Bòsnia. L'entesa tàcita es basava en una idèntica concepció de l'Estat i en l'obsessió, per part d'Espanya, que els processos de secessió que es van produir a l'Europa de l'Est després de la caiguda del comunisme poguessin tenir un efecte imitador portes endins de l'Estat espanyol. De fet, aquesta aliança *de facto* entre Madrid i Belgrad s'ha perllongat durant molts anys, fins el punt que Espanya continua essent un dels escassos Estats de la Unió Europea (UE)

que no reconeix la independència de Kosovo, aliant-se així amb Sèrbia i Rússia.

Així, doncs, les relacions entre les forces espanyoles i les autoritats croates no van ser mai bones, fet que es va estendre, sobre el terreny, a les relacions entre els *cascos blaus* d'Espanya i les organitzacions militars croates. Per contra, tots els voluntaris catalans entrevistats coincideixen a acusar els militars espanyols de cooperar, en algun grau, amb les milícies sèrbies i fins i tot amb les autoritats bosnianes, amb les quals coincidien en la defensa de la integritat territorial del país.

Aquest clima enrarit va tenir el seu punt culminant l'11 de juny de 1993, quan el tinent de la Legió Francisco Jesús Aguilar Fernández va morir a Mostar en rebre un tret al coll, disparat presumptament per un franc tirador croat. Alguns comandaments espanyols van acusar les milícies croates d'atacar deliberadament les tropes d'Espanya, tot i que actuaven sota bandera de l'ONU. Alguns espanyols van afegir que els voluntaris estrangers al servei de la causa croata, entre els quals hi havia els catalans, havien col·laborat en la preparació de l'atac, tot i que no en van mostrar cap prova ni evidència. Els voluntaris catalans, per la seva banda, ho neguen o asseguren desconèixer les circumstàncies de l'incident, però en tot cas el fet demostra la viva tensió que es vivia entre els *cascos blaus* espanyols i els grups armats croats.

Un altre dels voluntaris entrevistats assumeix el nom fictici de Carles. Feia el servei militar a Madrid quan va esclatar la guerra. Segons explica, "estava molt interessat en el tema croat i també buscava donar un sentit a la meua vida, de manera que vaig voler ajudar aquest poble en la seva lluita per la llibertat". Els primers contactes amb organitzacions espanyoles d'extrema dreta el van desanimar i va provar-ho, més tard, a Barcelona a través d'un contacte català. Tot i així, tampoc no va convèncer-lo de la seva intenció, de manera que en Carles va tirar pel dret i es va plantar a Zagreb l'agost del 1991. Es va instal·lar a l'Hotel Central, a tocar de l'estació de tren i a només 100 metres d'un local de les HOS. "Sabia que eren anticomunistes

i nacionalistes, com jo mateix”, i per aquest raó s’hi va presentar un matí per allistar-s’hi. Una vegada més va ser rebutjat, fins i tot amb algun comentari despectiu, i va retornar al seu hotel. En un darrer intent abans de tirar la tovallola, va trucar al contacte de Barcelona, el qual en aquesta ocasió li va demanar a quin hotel s’estava i quin era el número d’habitació, i li va pregar que s’esperés una estona mentre feia una gestió. L’endemà va rebre la visita de dos homes vestits amb l’uniforme negre de les HOS i armats amb subfusells Uzi de fabricació israeliana. El van conduir a la seu d’aquesta milícia i allà va ser interrogat durant dues hores per un voluntari anglès. La circumstància que hagués fet el servei militar a Espanya i la seva tossuderia van fer que finalment fos admès i l’endemà mateix va sortir en cotxe cap a un centre d’entrenament, on se’l va adscriure a una petita unitat amb un instructor anglès i diversos voluntaris anglesos, canadencs i francesos. Allà van rebre instrucció elemental i van aprendre a utilitzar diverses armes, sobretot fusells AKM de fabricació iugoslava, tot i que també disposaven d’armament molt antic, com subfusells alemanys MP-40 de la Segona Guerra Mundial. “Entre els voluntaris estrangers hi havia una gran excitació i exaltació, mentre que entre els croats regnava la por”, afirma en Carles.

Després de rebre instrucció va ser destinat, juntament amb altres voluntaris estrangers, al Sisè Batalló Marijan Baotic de les HOS, amb seu a Vinkovci, a Eslavònia Oriental. Aviat va entrar en combat contra les forces sèrbies, especialment a les poblacions de Nustar i Jarmina, situades als afores de l’assetjada Vukovar, de la qual eren l’única via d’entrada i sortida de refugiats i subministraments. Recorda amb especial horror les columnes de fugitius de Vukovar i altres localitats amenaçades, entre els quals veia nombroses noies violades pels serbis que “avançaven com zombis per les cunetes” i civils als quals havien tallat les orelles. Precisament a Nustar aquest voluntari va resultar ferit per un obús disparat per l’artilleria del JNA que va impactar contra un dipòsit químic. L’explosió va aixecar un núvol tòxic que va causar-li lesions als bronquis i als ulls, raó per la qual va ser evacuat a Vinkovci durant uns dies abans de retornar a la

lluïta. “Arran d’allò m’he quedat fotut per a la resta de la meua vida i tinc atacs d’asma”, es lamenta a Barcelona vint anys després.

Cap al febrer del 1992 la seva unitat, com altres de les HOS, va ser obligada a integrar-se al nou exèrcit regular croat. Tots els estrangers, però, van ser rebutjats, de manera que tant en Carles com molts altres voluntaris internacionals van desplaçar-se a Bòsnia i Hercegovina per integrar-se en altres unitats de les HOS. Ell va quedar adscrit al Primer Batalló de Mostar i, de nou, va entrar en combat contra les milícies sèrbies que volien prendre aquesta ciutat de majoria croata. En concret, en Carles va participar el juny del 1992 en l’Operació Lipanjske Zore (‘Albades de Juny’), durant la qual les forces combinades de les HOS, l’HVO i del mateix exèrcit regular croat van expulsar els serbis d’un ampli sector de la vall del Neretva. Posteriorment, tal com havia passat a Croàcia, la pressió contra les HOS es va intensificar i moltes de les seves unitats van ser forçades a integrar-se a l’HVO. És llavors quan molts voluntaris internacionals, entre els quals hi havia en Carles, opten per marxar definitivament dels Balcans. Com que havia perdut el passaport feia temps, ell va creuar a Eslovènia a peu per les muntanyes i va fer el mateix per entrar a Itàlia. Pel camí va perdre els pocs objectes de valor que tenia, la majoria dels quals eren fruit del saqueig de les zones sèrbies. A Gorizia va agafar un tren fins a Ventimiglia, on el va anar a buscar el seu oncle. En Carles va arribar a Barcelona durant la tardor del 1992. No ha tornat mai als Balcans ni té cap intenció de fer-ho. “Se’m fa un nus a la gola només de pensar-hi.” Tampoc no tornaria mai a empunyar les armes, amb una excepció: “Només ho faria per la independència de Catalunya.”

Un cas radicalment diferent és el d’en Miquel, voluntari no combatent. El seu primer contacte amb l’exili croat es remunta a l’any 1981, quan va assistir a una conferència a Madrid del feixista való exiliat a Espanya Léon Degrelle. A partir d’allà, el contacte es va mantenir amb el pas dels anys i es van produir altres trobades, que es van intensificar durant el 1986 arran d’una reunió informal de la Lliga Anticomunista Mundial celebrada a Barcelona. En aquella

reunió es van establir mecanismes de coordinació entre els grups barcelonins de les organitzacions anticomunistes dels països d'Europa de l'Est, tot i que els croats van acollir amb fredor la proposta i van optar per minimitzar el contacte amb la resta de grups.

Quan va començar el conflicte, en Miquel va viatjar a Zagreb passant per Milà i Liubliana. Segons explica, tenia interès a ajudar la causa croata per una doble motivació: "Era un país sotmès a una opressió nacional, per part dels serbis, i social, per part del socialisme." A la capital de Croàcia va entrar en contacte amb l'HSP i va tenir una entrevista amb el seu líder, Dobroslav Paraga, el qual el va dirigir a un voluntari francès amb el qual va establir mecanismes d'entrada de voluntaris europeus i material militar no letal a Croàcia. Segons explica, la descoordinació era tan notable que moltes unitats miliars es proveïen de material per elles mateixes. Per aquesta raó, en Miquel es coordinava directament amb diferents unitats de les HOS i de l'exèrcit regular croat sobre el terreny per proveir-les d'equipament. Tot i que la seva base logística era a Barcelona, va fer alguns viatges a la zona del conflicte. Per exemple, va ser a Osijek durant la part final del setge, on va contactar amb diversos combatents catalans.

En Miquel va optar per limitar la seva col·laboració a la logística per motius familiars. "Quan va començar la guerra ja tenia dona i fills, i per això vaig decidir minimitzar els riscos i vaig preferir no combatre", explica. Després de la guerra va tornar diverses vegades a Croàcia, sobretot per passar-hi les vacances. Cada vegada que hi va es ratifica en la seva decisió d'ajudar els croats. "Ho tornaria a fer a ulls clucs", assegura.

Com ell i els altres, quasi tots els voluntaris que van combatre als Balcans van tornar a les seves anteriors ocupacions o van acabar els estudis que havien deixat en suspens. Ho van fer amb la mateixa discreció amb la qual havien marxat a la guerra, sense crear cap associació ni donar-se a conèixer, com sí que van fer, per exemple, molts voluntaris provinents del món anglosaxó. De fet, la majoria d'antics combatents catalans no han tingut relació entre ells. L'únic

punt que tenen en comú és la guerra, i és precisament el que la majoria ha volgut oblidar. Només alguns, ben pocs, han mantingut un contacte regular.